

Keglevići Bužimski u 16. stoljeću

Adžić, Josipa

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:550194>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

Odsjek za povijest

JOSIPA ADŽIĆ

KEGLEVIĆI BUŽIMSKI U 16. STOLJEĆU

Završni rad

Pula, 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

Odsjek za povijest

JOSIPA ADŽIĆ

KEGLEVIĆI BUŽIMSKI U 16. STOLJEĆU

Završni rad

JMBAG: 0303059869, redoviti student

Studijski smjer: preddiplomski studij povijesti i kroatistike

Predmet: Uvod u hrvatski srednji vijek

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: povijest

Znanstvena grana: hrvatska i svjetska srednjovjekovna povijest

Mentor: prof. dr. sc. Ivan Jurković

Pula, rujan 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Josipa Adžić, kandidat za prvostupnika povijesti, izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz nekog necitiranog rada te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Puli, 24. rujna 2018.

Potpis

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Josipa Adžić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom *Keglevići Bužimski u 16. stoljeću* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 24. rujna 2018.

Potpis

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Keglevići Bužimski	2
3. Petar Keglević	8
3.1. Petrov uspon u vojsci	8
3.2. Petar – jajački ban	8
3.3. Stjecanje posjeda i ženidba	11
3.4. Okretanje Petra prema Habsburgovcima	14
3.5. Petar – hrvatski ban	15
3.6. Spor Petra i kralja i pomilovanje	17
4. Druga generacija Keglevića	21
5. Treća generacija Keglevića	24
6. Zaključak	27
Literatura	28
Sažetak	30
Summary	31

1. Uvod

Tema ovog rada jesu Keglevići Bužimski u 16. stoljeću, odnosno hrvatski plemići koji potječu od roda Prkalja čije se središte nalazilo u srednjovjekovnom okrugu Unašac u Kninskoj županiji. Njihov predak, Budislav Prkalj prvi se puta u povijesnim spisima spominje 1322. god. u ispravi hrvatskog bana Mladina II. Bribirskog. Kegal je, njegov unuk, rodonačelnik obitelji koja po njemu nosi ime Keglević i to od 1412. god. od kada se u dokumentima sve rjeđe spominje ime roda Prkalj, a redovito obiteljsko ime Keglević.

Sljedeći bitan potomak ovog roda jest Stjepan koji je 1396. i 1412. dobio potvrde plemićkih povlastica. Nadalje, sin ovog Stjepana, Šimun, prvi je koji dobiva pridjevak "Porički". Spomenuti pridjevak veže se uz njegovo ime u pismu Sigismunda Luksemburgovca koje mu je upućeno 1436. godine. Taj pridjevak Šimun dobiva radi doline i sela Poričane koje je posjedovao njegov predak, već spomenuti Budislav. Poričane su u to vrijeme imale status najvrjednijeg posjeda, a nalazio se na Zrmlji, podno Kegaljgrada.

Šimun je imao kćer Helenu koju je udao za Jurja Mikuličića, bogatog vlastelina koji je imao mnogobrojne posjede od kojih će Bužim imati značajnu ulogu u obitelji Keglevića. To se događa kada 1497. Juraj umire bez potomstva, pa su posjedovna prava prešla na njegovu suprugu Helenu i njenog brata Ivana kojega je Juraj posinio. Ivan se preselio u Bužim te od tada Keglevići dobivaju plemeniti pridjevak "Bužimski",¹ a utvrda Bužim postaje njihovom glavnom i najznačajnijom utvrdom koja im je jamčila društveni status i za čije će se očuvanje boriti generacijama.

Središnja figura ovog rada jest sljedeći potomak loze Keglevića, Ivanov sin, Petar Keglević, koji je i danas najpoznatiji po dužnosti jajačkog bana (1521. – 1528.) te bana Hrvatske i Slavonije (1537. – 1541.).²

Nakon detaljne obrade njegovog djelovanja u ovom će se radu pružiti povijesni prikaz sljedeća dva naraštaja Keglevića nakon kojih se obitelj podijelila na hrvatsku i ugarsku lozu, ali to više nije predmet ovog rada.

¹ Stjepan Gunjača (prir.), "Repertorium actuum domini Antonii de Zandonatis olim publici et iurati notarii Jadre", *Starine JAZU*, knj. 42 (1949.), str. 284.

² Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata*, knjiga peta, Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1973., str. 163.

2. Keglevići Bužimski

Prije svega, važno je razjasniti samo podrijetlo plemenite obitelji Keglević. O njemu mnogo saznajemo iz knjige o povjesnici Hrvata i ostalih južnih Slavena koja se skraćeno naziva *Illyricum vetus et novum*, a tiskana je 1746. u Požunu. U vezi spomenute knjige nekoliko je stvari zanimljivo pa krenimo redom.

Naime, kao pisac te knjige naveden je Charles Dufresne Du Cange (1610. – 1688.), značajan francuski historičar i jezikoslovac, ali prema svemu sudeći on je autor tek jedne trećine knjige. Anonimni autor, onaj koji je napisao predgovor i ostale dvije trećine djela, nas zanima upravo zato jer je on, barem po onome što je napisao u knjizi, bio vrlo blizak Keglevićima. Ali, i u vezi njegova identiteta postoje dvojbe te još nije sasvim razjašnjeno tko je autor ovog djela. Ako je suditi po tradiciji, onda je autor Bálint Kéri (1712. – 1764.), inače skroman isusovac koji je doktorirao filozofiju i bogosloviju, te je mnogo pisao na latinskom jeziku, međutim sva su njegova djela ugledala svijetlo dana bez oznake autora. S druge strane, ako je vjerovati srpskom povjesničaru Jovanu Rajiću i mađarskom povjesničaru Johannu Christianu von Engelu autor povjesnice *Illyricum vetus et novum* je protestantski rektor János Tomka Szászky (1692. – 1762.). On je navodno kanio napisati povjesnicu Srbije, ali je zbog određenih razloga od toga odustao te, prema Rajiću i Engelu ne bi bilo čudno da je umjesto toga počeo pisati povjesnicu o južnim Slavenima.³

Ako ovu nedoumicu želimo riješiti do kraja moramo u obzir uzeti i osobu koja je dala tiskati ovo djelo, a ona je ovdje krajnje zanimljiva. Naime, riječ je o tada mladom grofu Josipu Kegleviću, potomku naših Keglevića o kojima je riječ u ovom radu. On je, dakle, dao štampati spomenuto djelo i dao ga je izdati o vlastitom trošku što s obzirom na njegov društveni status i bogatstvo nije neobično. On je djelo posvetio rimskom i njemačkom caru Franji I. te njegovoj supruzi, kraljici i carici Mariji Tereziji. Uz to, u posveti se spominje kako je kuća Habsburg obasula obitelj Keglević raznim milostima i počastima. Iako je za ono vrijeme bilo sasvim uobičajeno da netko posveti svoju knjigu upravo Franji I. i Mariji Tereziji, činjenica da je to učinio i Josip Keglević govori o tome kako je i tada, baš kao i mnogo ranije, obitelj Keglević bila u vrlo dobrim odnosima s Habsburgovcima. S obzirom na osobu koja je dala tiskati djelo *Illyricum vetus et novum* može se zaključiti tko je zapravo uz Dufresnea Du

³ Vjekoslav Klaić, *Acta Keglevichiana*, ser. *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, vol. 42, Zagreb: JAZU, 1917., repr. Zagreb: Porfirogenet, 2010., str. 9-25. Knjiga je dostupna na: https://books.google.hr/books?id=_c4GAAAAQAAJ&pg=PA1&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Cangea bio anonimni autor – bit će da je katolik Josip Keglević prije dao tiskati djelo isusovca Bálinta Kérija nego li protestantskog rektora Jánoša Tomke Szászkyja.

Kao što je već spomenuto, anonimni autor dosta je dobro poznao prošlost obitelji Keglevića. Tako je, primjerice, potanko iznio podrijetlo i genealogiju Keglevića. To je učinio sasvim točno, jer se pri kreiranju svoga služio starim rodoslovljem, ali i ispravama iz arhiva grofa Keglevića. Riječ je dakle o autentičnim ispravama. Na temelju njih došao je do mnogih zaključaka. Najprije, ime Keglević trebalo bi se zapravo pisati i izgovarati Kegljević jer je dobilo naziv po osobnom imenu Kegalj, odnosno Keglji u množini. Važno je također spomenuti kako ovo prezime nije neobično u Hrvata jer je bilo i drugih porodica u Rijeci i Koprivnici koje su ga nosile, a i danas još ima obitelji po Hrvatskoj koji nose ovo plemenito prezime.⁴

Što se tiče porijekla obitelji Keglević, čini se kako ona potječe iz stare Hrvatske, odnosno današnje Dalmacije, s južnih obronaka Velebita. Ondje se Keglevići javljaju s obje strane rijeke Zrmanje, u dolini te rijeke između Zvonigrada i Obrovca. Na južnom, dakle, brdu planine Kom u blizini Ervenika nalaze se ruševine nekadašnjeg Kegljević-града ili Kegalj-града. I na svim starim kartama do 16. stoljeća zabilježen je na rijeci Zrmanji Keglević-grad.

Što se obiteljskog imena Keglević tiče, ono je taj oblik dobilo tek u drugoj polovici 14. stoljeća. Do tada su Keglevići bili članovima plemenitog roda Prkalj ili Prklji. Ime roda Prkalj prvi se puta spominje u ispravi bana Mladina II. Šubića, a ona je pisana 1322. godine. Kao najstariji poznati član roda Prkalj spominje se neki Budislav koji je živio početkom 14. stoljeća te su ga naslijedila dvojica sinova koji su se zvali Petar i Jakov. Oni su se sukobili sa Stjepanom Dušićem od plemenita roda Bilinjanja jer su tvrdili da su zemlje kod Kernice njihovo vlasništvo. Kada je slučaj došao na sud, a sudio im je ban Mladin II. Šubić, ipak je utvrđeno da zemlje kod Kernice pripadaju Stjepanu i ostalim tamošnjim zemljoposjednicima. Od tog događaja potječe i spomenuta isprava.⁵

Uskoro je nakon te parnice umro Petar, koji je ostavio za sobom dva sina – Keglja i Martina. Braća su se uskoro uplela u novi sukob i to poradi sela Brdari na Zrmanji (htio im ga je oduzeti knez Grgur Šubić), ali im je ono naposljetku potvrđeno i vraćeno kao njihovo. No, uskoro za njih dolaze nove nevolje. Naime, u susjedstvo su se doselili tzv. kraljevi Vlasi. Od bana su Nikole Seča dobili u posjed zemlju kraj

⁴ Isto, str. 30-31.

⁵ Isto, str. 32.

Keglevićeva Vidče sela. Od tada, pa sve do pred kraj 15. stoljeća ne prestaju borbe između Keglevića i Vlaha oko te zemlje.⁶

Još jedna nevolja pogodila je plemeniti rod Prkalja 1390., kada je bosanski kralj Stjepan Tvrtko I. zavladao dijelom Hrvatske i Dalmacije i podčinio Prklje tako da su mu oni morali plaćati danak.⁷ Naravno da su se Prklji pobunili protiv toga te su se otišli tužiti u Nin banu i biskupu koji ih je oslobodio plaćanja tog nameta.

Nakon Keglja na čelo ove obitelji dolazi njegov sin, Stjepan Keglević, a od 1412. više se u povijesnim ispravama ne spominje ime roda Prkalj nego se koristi obiteljsko ime Keglević. Nakon Stjepana, nasljeđuje ga 1435. god. njegov sin Šimun. On te godine dolazi u Knin s tužbom protiv Vlaha. Tuži se jer su mu oni zaposjeli posjede Brdari i Bahtići. Naravno, županijski sud u Kninu dosudio je u Keglevićevu korist, međutim, Vlasi su se pobunili protiv te odluke pa je kralj Sigismund 1436. izdao zapovijed Kegleviću da opet povrati svoje posjede, što je ovaj uskoro i učinio. Spomenuta isprava je zanimljiva, jer u njoj prvi puta Šimun Keglević dobiva pridjevak *Porychem*, odnosno "Porički" ili "Porečki". Taj pridjevak sigurno dolazi od nekog njihovog posjeda koji se zove "Poričane", ali gdje je on bio ne može se sa sigurnošću ustvrditi.⁸

Šimun je uskoro umro, a naslijedili su ga žena Klara i sin Šimun II. Na njih je pao teret borbe s Vlasima koji su se pojavili i za selom Konjšćice. Premda je Klara uspjela Vlahe potisnuti iz Vidčeg sela, odnosno s posjeda Krivonos, parnica se s njima od tada više nije vodila za dva nego za čak četiri sela (Brdari, Bahtići, Konjšćica i Krivonos) koji su se svi nalazili jedan do drugoga u distriktu Unašici. S obzirom na to da je Klara bila u dobrim odnosima s kraljicom Elizabetom Luksemburškom (1437. – 1439.) ona je potvrdila odluku tadašnjeg bana Matka Talovca (1436. – 1444.) da sva četiri sela pripadaju Keglevićima. Iako je Klara za života još ratovala s Vlasima ipak su u svakom sporu sva sela na kraju pripala njevoj obitelji. Čak je i kralj Matijaš Korvin (1458. – 1490.) izdao potvrdu Klari i njenom sinu o vlasništvu nad rečenim posjedima. No, zanimljivo je da je on i kraljevskim Vlasima izdavao jednake potvrde za upravo ta područja.

⁶ *Isto*, str. 43-44.

⁷ "Tvrtko I. Kotromanić", natuknica u: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=62877> (pristupljeno 17. kolovoza 2018.).

⁸ "Keglevići", natuknica u: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=31094> (pristupljeno 21. kolovoza 2018.).

Nakon Klarine smrti vodstvo obitelji preuzeo je njezin sin Šimun II. Njemu je kralj Matijaš Korvin 24. kolovoza 1479. u Brnu izdao privilegij u kojemu ističe njegove zasluge i hvali njegovu vjernost te ga oslobađa od plaćanja kunovine. U tom je dokumentu točan popis posjeda koje je u ono vrijeme bilo u vlasništvu Keglevića. Naime, Šimun je držao posjede u dvije županije, u Lučkoj i Kninskoj. Značajno je kako se nigdje među posjedima ne spominje Keglević-grad. No, parnica je s Vlasima zbog ona četiri sela god. 1486. iznova pokrenuta. Stoga je Matijaš Korvin poslao svoja dva delegata kako bi oni utvrdili stvarno stanje na terenu. U listopadu te godine oni dolaze u Senj i sa županijskim su sucima odlučili da mladom Ivanu Kegleviću i njegovom bratu Petru pripadaju tri sela, a da jedno, Vidče selo ili Krivonos mora pripasti kraljevskim Vlasima, jer su ga oni zaista dobili darovnicom iz 1365. od Ivana Seča. Kako su Vlasi tada silom držali sva četiri sela u svojim rukama, Kninski je kaptol 6. prosinca odradio uvođenje braće Keglevića u njihove zakonite posjede. Uporni Vlasi još su jednom, unatoč svemu, navalili na posjede koji im nisu pripadali te je kalj Matijaš Korvin svečanom poveljom u obliku privilegija 14. kolovoza 1489. za sva vremena Šimunu Kegleviću i njegovim sinovima, Petru i Ivanu, zajamčio posjede Brdari, Bahtići i Konjšćica. Tim dokumentom konačno je riješen sukob između Keglevića i kraljevskih Vlaha, koji je trajao preko sto godina.⁹

Posljednji se put Šimun Keglević spominje u dokumentima 10. siječnja 1494., kada sa sinom Ivanom kupuje Unašice od Milića Bedenikovića. Osim spomenutih sinova imao je on i kćer Jelenu, koja je bila udana za vrlo uglednog plemića i velikog zemljoposjednika u Hrvatskoj, Jurja Mikuličića. Prema svemu sudeći oni su se vjenčali 1480-ih, a 1491. Juraj je od Maksimilijana Habsburgovca, tadašnjeg kandidata za hrvatsko prijestolje, dobio u ime vjerne službe grad Mutnicu s ostalim manjim posjedima u Zagrebačkoj županiji. Nakon potvrde Vladislava Jagelovića za ugarsko-hrvatskog kralja, Juraj je ušao u službu hercega i bana Ivaniša Korvina te je sa suprugom Jelenom 1496. god. od njega u Bihaću dobio na uživanje sljedeće posjede: Kostajnicu, Čagliće i Stabandžu. To je darivanje vjerojatno bilo povodom za Jurjevo ubojstvo 1497. godine. Premda je Juraj bio bez potomstva, on je za života imenovao zakonite nasljednike. Naime, Juraj je početkom 1494. god. bio na kaptolu u Kninu i ondje je obznanio kako je posinio svog šurjaka, odnosno Jeleninog brata, Ivana. U tom je adoptivnom ugovoru naveo da mu je mladi Keglević dao 5.000

⁹ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 52-56.

zlatnih ugarskih florena kako bi mogao poći u Rim i tamo pronaći lijekove koji će pomoći njegovu narušenu zdravlju. Zauzvrat, Juraj je Ivana posinio i kao legitimnom nasljedniku mu ostavio sve svoje posjede uključujući i najznačajniji – grad Bužim koji je dobio upravo od Matijaša Korvina (oko 1483.). Iako će ovaj grad odigrati važnu ulogu u povijesti obitelji Keglevića spomenut ćemo i druge posjede koje je Ivan dobio. Dakle, uz grad Bužim dobio je i druga mjesta u Zagrebačkoj županiji, zatim Ostrovicu, posjed u Nebljuhu i još neke posjede u Lapačkoj županiji. Dobio je i dva sela u Gatanskoj (Omislavac i Kračan), posjed Pergojce i Dvorac u Kninskoj te posjed Međare u Lučkoj županiji. Ivan je tako postao Jurjevim baštinikom i vlasnikom posjeda u čak pet županija. Štoviše, kralj Vladislav II. mu je 8. listopada 1497. potvrdio pravo na uživanje posjeda Kostajnica, Stabandža i Čagličići, koje je ban Ivaniš Korvin godinu ranije dodijelio Jurju Mikuličiću. Kostajnicu i Stabandžu mu je kralj dao na 6 godina, a Čagličić na 3 godine. Kralj je to učinio radi molbe svojih vjernih pristaša, ali i radi Ivanove ustrajne službe i vjernosti.¹⁰

Naslijedivši mnoge posjede od Jurja, pogotovo velike i značajne posjede kao što su Bužim i Ostrovica, Ivan se više ne zadovoljava samo starim pridjevkom *de Porychan* nego je počeo koristiti novi – *de Buzim*, ili “Bužimski”. Od tada pa sve do danas svi se Keglevići diče tim plemenitim pridjevkom. Kako je Ivanovo tadašnje središte u dolini Zrmanje bilo ugroženo zbog opasnosti od Vlaha i Osmanlija, on se preselio u Bužim koji mu, naravno, postaje novim obiteljskim središtem.

No, ni u Bužimu Ivan nije mogao pobjeći od problema. Naime, ondje su često on i njegova sestra Jelena ulazili u sukobe s okolnom vlastelom. Tako je oko 1502. Ivan bio u zavadi s plemićem Andrijom Kobasićem, koji je na njegovim posjedima vršio nasilja nad podložnim stanovništvom i nanosio im štetu, a za svoja djela nije htio odgovarati pred sudom. U veljači 1503. jedan kanonik pomogao je Ivanu da se riješi ovog plemića. Naime, kanonik je tada zaprijetio Kobasiću da ako u roku 9 dana Kegleviću ne pruži zadovoljštinu za sve što je učinio, da će ga on pred svim pukom Zagrebačke i Kninske županije izopćiti iz Crkve. Ovaj postupak kanonika nam govori kako je Ivan Keglević zasigurno bio u vrlo dobrim odnosima sa svećenstvom, a poznato je i da je Jelena često darivala Crkvu i svećenike.¹¹

Ovdje valja napomenuti kako je u to vrijeme postojala još jedna loza Keglevića, koja se odvojila od naše, tj. glavne. Ta druga loza spominje se istočnije,

¹⁰ Isto, str. 56-59.

¹¹ Isto, str. 63-65.

točnije na području gornjeg toka rijeke Une i njezina pritoka Unca. O toj lozi postoji vrlo malo podataka i s obzirom na to da ona nije predmet ovog rada o njezinim ćemo članovima reći nešto samo kratko.

Kao najstariji član ove loze spominje se 1449. Ivan Keglević iz sela Bilića. On je bio plemić Psetske županije koja se prostirala na istoku Une. Drugi član istočne loze jest Petar Keglević. On je nosio pridjevak "Gradečki" i poznat je po tome što je stekao mnoge zasluge kod kralja Matijaša Korvina. Treći član jest Vuk Keglević, koji je, kao i Petar, vjerno služio kralju Matijašu Korvinu. Postojala je još jedna obitelj Keglevića koja je pripadala istočnoj lozi. Bila je to obitelj plemenitog Ambroza Keglevića i supruge mu Uršule s njihovim sinom Mihaelom.¹²

¹² *Isto*, str. 65-70.

3. Petar Keglević

Ivana je naslijedio njegov sin Petar Keglević u vezi kojega postoje određene nedoumice. Naime, problem je u tome što se Petar Keglević najprije spominje s ocem Šimunom i bratom Ivanom u spisima od 1487. do 1489. godine. No, u spisima između 1494. i 1503. godine njemu nema ni traga, odnosno ne spominje se uz brata Ivana i sestru Jelenu. Kako je Petar sudjelovao u bitci na Krbavi, 1493., i u njoj je teško ranjen, nije nelogično zaključiti da je taj Petar uskoro umro od posljedica ranjavanja.¹³ Isto tako je sasvim logično pretpostaviti da je nakon bratovljeve smrti Ivan uskoro rođenom sinu dao po njemu ime (vjerojatno 1494.). S obzirom pak na to da se Petar prvih desetljeća 16. st. uvijek u dokumentima navodi s pridjevkom *de Bwsyn* smatramo da on nije onaj Petar II. Keglević iz ranijih spisa,¹⁴ već onaj Petar koji mu je bio nećakom te će se u nastavku ovog rada on i tretirati tako premda je starija historiografija prihvatila mišljenje Vjekoslava Klaića da je Petar upravo onaj ranjenik s Krbavskog polja. Petrov otac je, dakle, Ivan I., stric Petar II., a tetka, Jelena.

3.1. Petrov uspon u vojsci

Prvi se puta Petar u spisima samostalno spominje 1513. i tada je bio u službi podbana Baltazara Batthyánya. Sljedeći put spominje se u izvorima 1520., a do tada, odnosno od 1513. do 1520. ne može se sa sigurnošću utvrditi što je Petar radio i gdje je bio, ali se prema podacima koji su uslijedili može vrlo dobro rekonstruirati i to razdoblje njegova života. Naime, Petar je u to vrijeme, s jedne strane već naslijedio sve očeve posjede, a s druge je bio u vojnoj službi na granici, najvjerojatnije u blizini svojih posjeda.¹⁵

3.2. Petar – jajački ban

Kao što je već spomenuto, Keglević se sljedeći put u izvorima spominje 1520., kada vrši čast i službu bana Jajca, a upravo se ondje najviše proslavio u borbi s

¹³ Čini se kako je Petar odlučio svoju karijeru graditi u vojsci jer se u izvorima spominje da je 9. rujna 1493. sudjelovao s banom Derenčinom i ostalim hrvatskim plemićima u bitci na Krbavskom polju. Prema svemu sudeći, Petar je ondje ranjen sa smrtonosnim posljedicama. Kako Petar za vrijeme te bitke nije mogao imati više od 20 godina, pretpostavlja se da je rođen negdje između 1472. i 1474. godine.

¹⁴ *Isto*, str. 71.

¹⁵ Ivan Jurković, *The Fate of Croatian Noble Families in the Face of Ottoman Advance*, doc. diss., Budimpešta: CEU, 2004., str. 80.

Osmanlijama. Štoviše, naveliko je poznata njegova pobjeda nad njima, koji su iz Bosne krenuli na Jajce kako bi ga opljačkali i opustošili. Petar ih je pobijedio zahvaljujući vlastitoj dosjetljivosti i lukavosti, a evo kako se to sve zbilo.

Dakle, 1521. tristotinjak je osmanskih konjanika krenulo iz Vrhbosne s ciljem da Ugrima preotmu Jajce. Ovdje je riječ o vojnicima koji su se isticali svojim junačkim djelima – Turci su ih nazivali bešlijama, te koji nisu od sultana primali plaću nego su živjeli od pljačke. Oni su smatrali kako će se takav podvig svidjeti sultanu Sulejmanu te kako će zauzvrat od njega dobiti brojne nagrade. Računali su s time da su Ugri na manjem oprezu, jer je nedavno prije toga preminuo sultan Selim. Povrh toga, Ugri su se nadali sklapanju primirja s Osmanlijama što je dodatno snažilo njihov naum da na prepad osvoje Jajce. I tako su oni došli pred kraj dana u dolinu podno grada. Cilj im je bio da ondje prikriveni sačekaju do zore te da onda gradskim zidinama primaknu ljestve i napadnu grad. Naravno, u to je vrijeme zapovjednik jajačke posade bio naš Petar Keglević, opisan kao “mladić žestoke naravi”. Petar je, poučen time što je odmalena učio ratovati protiv Osmanlija, bio stalno na oprezu te je i toga dana poslao svoje izviđače u okolna mjesta da odu provjeriti ima li kakve prijetnje. Izviđači su, naravno, zamijetili bešlije te su Petru dojavili njihov razmještaj. On je odmah pozvao svoje vojnike, njih oko dvjesto i rekao im da se okrijepe s nešto hrane, a zatim da osedlaju konje i spremno čekaju akciju. S prvim mrakom poslao je Petar stotinjak konjanika te im naredio da okruže dolinu tako da budu napadačima iza leđa i neka čekaju sve dok ne čuju zvuk za početak napada. Petar je potom naložio neka djevojke i ostale mlade žene malo prije zore izađu izvan grada i počnu plesati kolo te neka tako nastave i kada vide Osmanlije jer će im pravodobno doći u pomoć. Tako je i bilo. Kada su bešlije, koji su izrađivali ljestve, vidjeli mlade djevojke zaboravili su na opsjedanje grada te su bezglavo krenuli u otmicu djevojaka. Petar je bio brži i sa svojim je konjanicima izletio iz grada tako da je manji dio njih primio na svoje konje mlade žene i sigurno se s njima vratio u grad, a veći je, s onima koji su čekali u zasjedi iza bešlija, nasrnuo na njih uz glasne bojne pokliče. Keglević je tek jednog bešliju ostavio na životu kako bi mogao javiti svojim o sramotnom porazu.¹⁶

Ovaj fascinantna događaj govori prije svega o Petrovoj brizi za vojnike i djevojke, odnosno općenito za stanovništvo grada Jajca, ali i o njegovoj hrabrosti i lukavosti. On je, prema tome, za bana Jajca postavljen 1520., a ondje je tu dužnost

¹⁶ Ludovik Tuberon Crijević, *Komentari o mojem vremenu*, Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2001., str. 262.

obnašao neko vrijeme s Ivanom Tahyjem. Za vrijeme svog banovanja u Jajcu Petar se u više navrata istakao svojom borbenošću te se stoga često zna reći kako boljeg bana Jajce nije imalo. Uz to, spominje se i kako je u to vrijeme, pokušavao spriječiti Osmanlije da krađu stoku od domaćeg stanovništva i to na način da je naređivao transport stoke iz ugroženih mjesta.¹⁷ U tom se razdoblju također dogodila nesreća zbog koje Petar umalo da nije ostao bez svog glavnog posjeda koji je naslijedio od oca – Bužima.

On je, naime, u toj utvrdi čuvao zarobljenike i kada je jednom prilikom napustio Bužim, zarobljeni su se Osmanlije uspjele osloboditi, svladati kaštelana i stražare te silom zavladatai gradom. Srećom po Bužim, naišao je sa svojim banderijem tek imenovani ban Ivan Karlović koji je grad podsjeo, a kako nije imao dovoljno vojnika za napad, pokušao se dogovoriti s Osmanlijama tako da im je obećao slobodan prolaz u Bosnu, ako zauzvrat njemu prepuste neoštećen Bužim. On je, naravno, išao na to da utvrdi vrati njegovu vlasniku. Ali kada je to čuo, Petar je pohitio kući da pokuša samostalno riješiti nastali problem. No, ban Karlović je do njegova dolaska već sklopio nagodbu s Osmanlijama o njihovu slobodnu odlasku. Petar je pred Čazmanskim kaptolom 26. siječnja 1522. izdao i očitovanje u kojemu bana Ivana Karlovića oslobađa svake krivice za ono što se zbilo s Bužimom proteklih dana. No, Petar je uskoro u Budimu izjavio da ga je Karlović pred Čazmanskim kaptolom prisilio na takvo očitovanje te je ocrnio bana pred kraljem. Nato je kralj pozvao sve stanovnike Slavonije i Hrvatske da kažu, ako što znaju o nasilju i zlodjelima Ivana Karlovića. Nakon svega se čini da je Petra najviše zasmetalo “puštanje” zarobljenika, jer su ukupno vrijedili prema njegovim tvrdnjama preko 20.000 zlatnih ugarskih florena, što je bila po njega znatno viša šteta od materijalne štete koja bi nastala na Bužimu prilikom njegova preotimanja.

Uskoro zatim, Petar se odrekao dužnosti jajačkog bana, jer je kralj Ludovik II. u pismu javio palatinu Stjepanu kako mora tražiti druga banu jajačkom Đeletiću zato što Petar više nikako ne želi ostati na službi u Jajcu.¹⁸ Razlog za ovakav Petrov postupak jest kroničan nedostatak i vojnika i novca potrebnog za obranu Jajca, a za što gotovo nitko nije mario.¹⁹ Nakon banske službe u Jajcu Petar se angažirao kao jedan od kapetana i glavnih časnika kraljevskih husara (1525. – 1526.) na granici iz

¹⁷ Ljudevit Thallóczy, *Povijest (banovine, grada i varoši) Jajca*, Zagreb: Tisak Kr. zemaljske tiskare, 1916., str. 185-186.

¹⁸ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 73-74.

¹⁹ Thallóczy, *Povijest (banovine, grada i varoši)...*, str. 196.

čega se može zaključiti da je bio aktivan u obrani okolice Jajca sve do njegova pada 1528. godine.²⁰

3.3. Stjecanje posjeda i ženidba

Godine 1522. Osmanlije su osvojile Knin i Skradin, a već sljedeće ključnu tvrđavu Ostrovicu, čime je Petar zasigurno izgubio svoju djedovinu u dolini Zrmanje i druge posjede u Kninskoj i Lučkoj županiji. Te su ga okolnosti natjerale da se skloni u sigurnije krajeve, pogotovo u dijelove međuriječja Save i Drave. Tako je on već prvih mjeseci 1523. držao grad i vlastelinstvo Čaklovac na zapadnim obroncima Psunja.²¹ Nije sa sigurnošću utvrđeno kako je dobio spomenuta područja, no čini se kako ih je uzeo u zakup od bivšega slavonskog bana Jurja Stražemanskog, koji mu je vjerojatno već tada bio punac.²² U to je vrijeme Petar također držao i grad Podvršje u Požeškoj županiji, a njega je dobio od bana Franje od Hedervara. Dobio ga je tako što je banu 1521. dao 3.500 zlatnih florena kako bi ovaj mogao obraniti Biograd, a ban mu je zauzvrat založio Podvršje. No, s obzirom na to da je kralj Ludovik II. bana Franju proglasio nevjernikom tijekom bune u Beogradu, Podvršje je pripalo Petru. Ali i oko toga se vodila parnica, jer su Keglevićevi protivnici, ali i ljudi oko kralja smatrali da je Petar s Franjom ugovor o Podvršju potpisao tek nakon pada Beograda u osmanske ruke (29. kolovoza 1521.) samo kako bi spriječio da taj posjed dođe u kraljev fisk. Kralj je taj posjed, nakon što je Franju lišio časti, već darovao svom komorniku i stolniku Šimunu Mršiću od Obrovca. Tomu se, naravno, usprotivio Petar koji se pozvao na ugovor o zakupu između njega i bivšeg bana te je stoga spor potrajao i završio se 1524. god. u Petrovu korist.²³

Dok su trajali ti prijelomni događaji po Ugarsko-Hrvatsko Kraljevstvo Petar se u svibnju 1523. oženio za kćer nekadašnjeg bana Jurja Stražemanskog, Barbaru, koja mu je u miraz donijela nekoliko sela u Požeškoj županiji. Barbara je u vrijeme svoje udaje bila mlada djevojka, a netom prije vjenčanja njena je obitelj pretrpjela gubitke, jer su im bili opljačkani posjedi Prvča kod današnje Nove Gradiške te Šumetlica kod Cernika.²⁴

²⁰ Isto, str. 200.

²¹ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 74-75.

²² Jurković, *The Fate of Croatian Noble Families...*, str. 82.

²³ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 75-76.

²⁴ Isto, str. 77-78.

Nakon vjenčanja Petar nije stao sa stjecanjem posjeda, pokušavajući nadomjestiti gubitke u Pozrmanju i tako osigurati što bolju obiteljsku materijalnu osnovu, ali i radi sigurnije egzistencije budućih potomaka. Primjerice, dok je sa ženom u prosincu 1523. boravio u Požunu, sklopio je s markgrofom Jurjem Brandenburškim ugovor o kupovini gradova i vlastelinstava Krapine i Kostela u Zagorju, tj. u Varaždinskoj županiji, za 13.000 florena. Prema ugovoru Petar je morao sav novac isplatiti do Jurjeva sljedeće godine. Ovaj ugovor zanimljiv je i zato što se Petar u njemu potpisao bosanskom ćirilicom. No, Keglević je i prije kupnje ovih gradova proširio svoj posjed i to tako da je plemićima Tumpićima posudio 1.000 florena, a zauzvrat su mu oni založili polovicu svojih gradova Vranograča, Podzvizda i Čavice. Naime, Petar je već držao drugu polovicu tih gradova jer mu ih je kralj darovao i to u vrijeme dok je bio jajački ban. Čini se da su i Tumpići svoju polovicu tada dobili od kralja, što nije čudno ako se uzme u obzir da su Petra u ispravi od 1. svibnja 1523. nazvali "bratom", a u pismu se od 26. siječnja 1535. Ivan Tumpić naziva Petrovim šurjakom. Iz toga se može zaključiti kako je Petrova, imenom još nepoznata, sestra bila supruga Ivana Tumpića.²⁵

Povrh toga se, od prosinca 1524. do srpnja 1526. Petar trudio da stekne još posjeda u tadašnjoj Slavoniji. Tako se borio da dobije u svoje ruke grad Bijelu Stijenu u Križevačkoj, grad Novigrad s pripadajućim vlastelinstvom Totuševinom u Zagrebačkoj te vlastelinstvo i grad Lobor u Varaždinskoj županiji. Ti su gradovi do 1524. pripadali plemiću Ivanu Banfiju kada je kralj odlučio da mu Ivan mora vratiti te posjede, a zauzvrat će mu platiti odštetu u iznosu od 4.228 florena. Kako kralj tada nije imao potreban iznos, pozajmio je novce od Petra Keglevića i prepustio mu te posjede na uživanje dok mu se ne isplati novac koji je posudio. No, niti Petar nije tog časa imao sav iznos u gotovini te je 1.000 florena posudio od Matije Horvata Marinića iz Požege, a zauzvrat mu je založio polovicu gradova Bijele Stijene i Novigrada. Iako je došlo do određenih komplikacija, na kraju je Banfi dobio svoje novce.

U to je vrijeme kralj Ludovik II. Petra nagradio 9. srpnja 1525. novom darovnicom. Ovoga puta svom je dvorjaninu "za njegove zasluge i žrtve" darovao grad Lobor sa svime što mu pripada. U darovnici je potanko nabrojao zasluge

²⁵ Nameće se pitanje koja bi to sestra mogla biti. Čini se nevjerojatnim Klaićeva tvrdnja da je riječ o Petrovoj tetki Jeleni, koja se nakon smrti njena prvog supruga, Jurja Mikuličića, ponovno udala, i to za Ivana Tumpića; *usp. isto*, str. 78-80.

Keglevića. Najprije ističe, kako je Petar dok je Beograd bio pod osmanskom opsadom srčano i često o svom trošku branio grad Jajce i okolna mjesta te ih hrabro i vjerno sačuvao za kralja i svetu krunu. Dalje spominje kako je Petar nedugo zatim stradao kada su se osmanski zarobljenici u Bužimu uspjeli osloboditi, zauzeti taj grad i potom nesmetano otići u Bosnu te kako je zbog toga u ime otkupnine tih zarobljenika izgubio preko 20.000 florena. Kralj spominje i da mu je Petar darovao 3.000 florena od svoje zarade. Dakle, kralj daje Petru grad Lobor za sve njegove zasluge i vjerne službe u prošlosti te za sve koje će se ubuduće dogoditi. Već 22. srpnja kralj opet šalje Petru pismo kao potvrđnicu da mu je ovaj posudio još 2.200 florena, a zauzvrat mu obećava da će ga pri uživanju ona tri grada (Bijela Stijena, Novigrad, Lobor) štiti od svih tužilaca i napasnika sve dok mu ne vrati posuđenu svotu. Međutim, Petru nije bilo dovoljno što je bio pravovaljano uveden u posjed grada Lobora, nego je htio biti uveden i u preostala dva grada. Stoga je pismom podsjetio kralja da mu nije podmirio dug od nekih prijašnjih posudbi, a ukupan iznos duga bio je 2.100 florena. Kralj nije imao dovoljno novca da mu vrati dug te mu je obećao da će ga braniti od svih napasnika i na području Bijele Stijene i Novigrada sve dok mu sve dugove ne podmiri.²⁶

Iako je ovim novčanim transakcijama i prebijanjima dugova Petar osigurao svojoj obitelji velike posjede u čak četiri županije tadašnje Slavonije i na taj način nadoknadio ono što su mu Osmanlije otele u Hrvatskoj, i on je upao u probleme zbog takvih vezanih transakcija. Naime, kako on nije imao čitav iznos za kupnju Krapine i Kostela dio novca je posudio od Mihaela Imbrekovića i njegove žene Katarine čime su oni postali suvlasnici tih gradova. Zbog toga je s njima često ulazio u sporove. Spor se pokušao riješiti 14. srpnja 1525. kada je kralj Ludovik II. odlučio da jedan grad pripadne Petru, a drugi Imbrekoviću, a da prihode vlastelinstava tih gradova dijele popola. Imbreković je dobio Krapinu, a Kegleviću je ostao Kostel. Ta je odluka nakratko riješila nastali spor, ali je od god. 1535., kada je te posjede naslijedio Luka Sekelj, Imbrekovićev zet, bila uzrokom višedesetljetnog spora s teškim posljedicama. Problem nasljeđa tih posjeda dodatno je bio opterećen i time što je Keglević na svojem posjedu, ali prema Krapini izgradio posebnu kuriju ili dvore, koje se poslije nazivalo Šabac.²⁷ Naime, obitelj Sekelj poglavito Luka, ali i njegovi potomci su od tada postali strastveni, otvoreni neprijatelji Keglevića. Tako su se Keglevići često

²⁶ Isto, str. 80-85.

²⁷ Isto, str. 85-86.

tužili da im Sekelji pljačkaju kmetove s njihovog zemljišta. Primjerice, u vrijeme Petrovih sinova događalo se da Sekelji ili Keglevići napadaju suprotnu stranu s naoružanim četama ili pak da plijene kmetove jedni drugima.²⁸ Ovdje je dakle bila riječ o dugotrajnom rivalstvu i o nesnošljivosti s jedne i druge strane koja neće tako lako nestati. Pored navedenih, jedan je od uzroka ležao i u činjenici da je Petar sklapajući ugovor s Imbrekovićem u vezi diobe posjeda to učinio ne samo u svoje, nego i u ime svoje žene Barbare te djece Ane i Jurja. Prenio je dakle već 1525. god. ta posjedovna prava i na svoju djecu i zbog toga će se svađe i nastaviti. No, ovdje se krije i jedan zanimljiv podatak – Petar je u to vrijeme imao već dvoje punoljetne djece.²⁹

3.4. Okretanje Petra prema Habsburgovcima

Nevolja koja je uslijedila nije pogodila samo Kegleviće, već i čitavo Kraljevstvo – građanski rat između pristaša Ivana Zapolje i Ferdinanda Habsburškog. Tom prilikom svaki je plemić morao odlučiti hoće li biti na strani jednoga ili drugog kandidata za ugarsko-hrvatsko prijestolje. Petar Keglević se dugo premišljao na čijoj će biti strani i to ponajviše zbog posjeda u Slavoniji za koja nije želio da mu budu ugrožena. To je vjerojatno i bilo razlogom zašto se nije pojavio na saborima u Cetinu i Dubravi. Konačno, početkom je 1527. Ludovikova udovica, kraljica Marija, poslala pismo Petru u kojemu ga moli da stane uz njezina brata Ferdinanda te mu jamči da će mu, ako bi tko od pristaša Ivana Zapolje ugrozio ili opljačkao njegove posjede, to njezin brat Ferdinand nadoknaditi ili mu dodijeliti druge posjede. Uskoro je nakon toga Petar odlučno stao uz Ferdinanda pridruživši se sa svojim banderijem Ferdinandovim vojskovođama koji su se u njegovo ime borili protiv pristaša Ivana Zapolje u Slavoniji. Ferdinand se uskoro odužio Petru tako da ga je 1530. ili na početku 1531. god. imenovao velikim županom Varaždinske županije, a već mu je 1533. god. povjerio dužnost namjesnika Hrvatskog Kraljevstva dok se ne izaberu i potvrde novi banovi. Tek je god. 1537. Petar s Tomom Nadaždijem kraljevom odlukom i potvrdom postao hrvatskim i slavonskim banom,³⁰ a nakon što se Toma

²⁸ Josip Adamček, *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV. do kraja XVII. stoljeća*, Zagreb: Liber, 1980., str. 234.

²⁹ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 86.

³⁰ *Isto*, str. 87.

1540. odrekao te službe, Petar je do 1542. god. ostao jedinim banom Kraljevstva.³¹ O razdoblju kada je Petar bio hrvatsko-slavonski ban bit će više riječi kasnije.

Bitno je još spomenuti kako je Petar osim spomenutih, od kralja Ferdinanda dobio i još neke sinekure i službe. Tako je 1533. postao upraviteljem glasovite cistercijske opatije u Topuskom koja je imala goleme posjede s kojih su svi prihodi i porezi pripadali Petru. U to je ime kralj 29. siječnja 1533. u Pragu postavio Petrovog sina Franju za opata te opatije. S obzirom na to da je Franjo još bio maloljetan, kralj je Petra imenovao njegovim zaštitnikom i upraviteljem posjeda Topuske opatije. Istoga dana Petar je pisanim dokumentom obećao da će uzdržavati određeni broj redovnika u samostanu te da će od dohodaka opatije i od svojih dohodaka tri godine kao kapetan braniti kraljevske gradove Ripač i Bihać. Kralj Ferdinand je 2. veljače 1538., tada već banu Petru Kegleviću darovao sva imanja plemića Pučića koji nisu imali muškog nasljednika. Time je Petar stekao najviše posjeda oko Vrbovca i Rakovca. No, zbog tih posjeda došao je u sukob s egerskim biskupom Franjom rodnom iz Iloka (*Wylaky*) i njegovim nećacima. Bio je problem u tome što je i njima kralj poklonio ta imanja. Nagodbom su 7. siječnja 1539. Petar i njegovi sinovi dobili sva dotična imanja, s time da je Petar morao Franjinim nećacima isplatiti 600 ugarskih zlatnih florena u gotovini, i to u roku od mjesec dana. Međutim, kako je kraljevska obitelj Petru bila dužna oko 20.000 florena tako je kralj Petru poslao pismo iz Beča (28. veljače 1538.) u kojemu mu je obećao nove posjede i imanja čim koje ostanu bez vlasnika.³² Ono što je uslijedilo nakon toga uvelike je promijenilo Petrovu sudbinu, ali će najprije biti nešto više rečeno o Petrovoj političkoj karijeri u vrijeme kada je bio postavljen za hrvatsko-slavonskog bana.

3.5. Petar – hrvatski ban

Petar Keglević bio je, dakle, hrvatski ban od 1537., odnosno službeno 1538. do 1542. godine. Uz njega je do 1540. banom bio i velikaš Tomo Nadaždi. Obojicu banova primili su i ustoličili sabrani staleži na saboru Hrvatske i Slavonije 6. siječnja 1538. u Križevcima. Jedan od prvih bitnijih zadataka Petra kao bana bio je da pronađe Ivana Kocijana, bjegunca kojeg je kralj proglasio veleizdajicom i javnim neprijateljem. On je, između ostalih, naložio i Petru i Tomi da ga nađu te da će zauzvrat dobiti 6 do 10.000 florena ako ga živoga zarobe te polovicu tog iznosa ako

³¹ Klaić, *Povijest Hrvata...*, knj. peta, str. 179.

³² *Isti, Acta Keglevichiana...*, str. 87-91.

ga kralju predaju mrtvoga. Stoga su se Petar i Tomo zaputili u jugoistočne krajeve Slavonije kako bi pronašli izdajicu. Polovinom veljače bili su kod Petrova posjeda u Totuševini pazeći na kretanje osmanskih postrojbi te rješavajući sukobe lokalnih plemića. Odande su 27. veljače poslali kralju izvješće u kojemu mu javljaju da je Kocijan oko sebe okupio velik broj naoružanih pristaša te da se hvali kako ima 200.000 florena s kojima će okupiti još jaču vojsku. Nadalje se banovi žale na ono što je bio konstantan problem za njihova banovanja, a to je nedostatak vojske. Oni mole kralja da im što prije iz Štajerske, Kranjske i Koruške pošalje pješake i konjanike u Zagreb zajedno s novcem za uzdržavanje lakih konjanika. Obećavaju mu da će zauzvrat sve nezadovoljnike u zemlji ukoriti te da će kraljeve protivnike izgnati, a i Osmanlije će uz Božju pomoć poraziti. Na kraju izvješća iskazuju svoj strah da će se, ako im kralj ne pošalje pomoć, pričati o njima kao o banovima za vrijeme kojih je Hrvatska pala pod Osmanlije što bi bila velika sramota za njihove obitelji. A kako i sami kažu, ako padnu hrvatske zemlje Osmanlije će doći i u Ugarsku.

Ova zloslutna predviđanja kao da su se počela ostvarivati. Naime, 24. travnja pao je znameniti hrvatski grad na rijeci Uni – Dubica. Tim je uspjehom Osmanlijama bio otvoren put do Zagreba te je Petar žurno, sazvaio Hrvatski sabor u Zagrebu. Međutim, na njemu je istupio veliki broj plemića koji je predložio da se, s obzirom na nedostatnu kraljevu pomoć Hrvatskoj, plati Osmanlijama danak mira. Keglević se stoga otvoreno potužio kralju da je htio na Saboru okupiti vojsku i s njom otići ponovno zadobiti Dubicu, ali kako kralj nije poslao svoje čete, to je bilo neizvedivo. Volje nije nedostajalo, jer su se svi velikaši i banovi, kako kaže, spremno odazvali njegovu pozivu i da nitko od njih ne žali dati ni svoj život u borbi, ali da isto tako nitko ne želi uludo ginuti. Stoga je opet zamolio kralja da mu pošalje vojsku i novce jer mnogi od njegovih vojnika već dugo nisu primili plaću. U tom je pismu Petar također zamolio kralja da ga oslobodi obveze za Ripač i Bihać jer mu je to prevelik teret i da ne može braniti granicu na dvije strane. Dva mjeseca kasnije, tj. 20. studenog, kralj Ferdinand bodri Keglevića da ustraje u svojoj obrani i obećava mu skoro slanje četa s kojima će nadvladati osmansku vojsku. Konačno, 28. veljače 1539. kralj u pismu priznaje Petru da mu je za bansku službu i za uzdržavanje konjice dužan 20.000 ugarskih zlatnih florena te da će mu dug isplatiti kroz tri nastupajuće godine. Iz svega spomenutog ne da se zaključiti je li Petar išta poduzeo za Dubicu. Keglević i Nadaždi su doduše planirali protuudar, ali Petar zbog slabog zdravlja nije mogao u njemu sudjelovati te je Toma sa svojim četama navalio na osmansku vojsku i potisnuo ju

podalje od Siska i Hrastovice. Iz ovoga dakle vidimo da je vraćanje Dubice ipak bio prevelik zalogaj za naše banove te da je ona ostala u osmanskim rukama.³³ Uzrok zašto je do toga došlo leži i u činjenici da su banovima izostale dugo očekivane obećane kraljevske čete. One su došle tek u siječnju 1539.,³⁴ međutim tada je bilo kasno za ovakav pothvat. Unatoč toj pomoći, Toma se razočaran povukao i ostavio je u banskoj službi Petra samog.

Kralj Petru nije imenovao druga nego ga je znamenitim dekretom od 12. siječnja 1540. u Beču imenovao jedinim banom. On tada divno hvali Petra – govori mu da je spoznao njegovu vjernost i hrabrost u vojnim poslovima, zatim njegovu razboritost i pravednost u rješavanju ostalih poslova te da zbog svega toga smatra kako on može samostalno upravljati čitavim Hrvatskim Kraljevstvom te da mu ni ne treba drug. Petar je, prema tome, ostao banom bez sudruga, a nakon njega vratio se običaj da Hrvatskim Kraljevstvom upravlja samo jedan ban. Prva nedaća koja je snašla Petra kao samostalnog bana jest osmansko vojno djelovanje, iako je početkom veljače 1540. kraljica Ana Petra obavijestila da je sklopljeno primirje s Osmanlijama na pola godine. Oni su nemilosrdno udarali, ne samo po posjedima Zrinskih koji su bili na inzistiranje Osmanlija izuzeti iz ugovora o primirju, već bez razlike i po ostalim graničnim vlastelinstvima plemića u Hrvatskoj i Slavoniji. Zrinski su otvoreno tražili pomoć od mnogih plemića pa i od bana Keglevića.³⁵

Iz svega se navedenog vidi da je banovanje Petra Keglevića proteklo u konstantnim borbama s Osmanlijama. Vidljivo je također kako je u to vrijeme Hrvatskoj i Slavoniji kronično nedostajalo vojnika, novaca i logističke potpore vladara i susjeda te da je Petar stoga morao vlastitim novcem financirati banski banderij i troškove ratovanja. Naposljetku je Petar ostao sam i kao ban se istaknuo svojom hrabrošću i spretnošću, međutim okolnosti koje su uslijedile 1540. god. nisu bile povoljne za njega.

3.6. Spor Petra i kralja i pomilovanje

Početakom je 1540. god. Petar Keglević udao kći Anu za Gašpara Ernušta ili Hampova, jednoga od bogatijih velikaša u Ugarskoj. Međutim, s obzirom na to da je već u lipnju te godine bio teško bolestan, vijest od 18. listopada da je mrtav nije bila

³³ Klaić, *Povijest Hrvata...*, knj. peta, str. 163-179.

³⁴ *Isti, Acta Keglevichiana...*, str. 87.

³⁵ *Isti, Povijest Hrvata...*, knj. peta, str. 179-180.

iznenađujuća.³⁶ On za sobom nije ostavio muškog potomka te su sva njegova silna imanja trebala postati kraljevo ošastno dobro.³⁷ No, tomu se usprotivio Petar koji je tvrdio da je Gašpar imenovao svoju suprugu Anu skrbnicom potomka kojem se nadao i upraviteljicom sviju njegovih imanja. Kralj je bio sumnjičav te je u Čakovec poslao nekoliko odličnih gospođa da svjedoče Aninu porodu. Uskoro se utvrdilo da Ana nije trudna, pa je kralj pozvao Petra da mu vrati Gašparove posjede. Međutim, ovaj nije mario za to te je kćer udao drugi puta, i to za Ladislava Banfija od Lendave.³⁸

Kada ga je kralj skinuo s banske časti udostojao se Petar pojaviti pred njim u Beču gdje ga je s rukom na srcu molio za oprost te se zakleo da će mu vratiti otuđene posjede čim se vrati kući. Ali, ništa od obećanog nije učinio. Kraljevska komora reagirala je na to i to tako što je Petra 1. studenog 1542. na saboru u Požunu proglasila očitim nevjernikom te ga osudila na gubitak života i svih imanja, ako u roku dva mjeseca ne vrati sve Gašparove posjede kralju. Keglević je na tu presudu reagirao tako što je 22. prosinca tražio od kralja milost, na što mu je kralj odvratio da milost može dobiti jedino ako mu vrati rečene posjede. Kada se i na tu zapovijed Petar oglušio, kralj je naredio novom banu, Nikoli Zrinskom, da pokori neposlušnog plemića.³⁹ Ovdje ćemo samo spomenuti kako ovo nije bio prvi sukob između ova dva plemića. Naime, Petar je još 1531. u više navrata tužio Nikolu jer je ovaj pljačkaškim pohodima nanosio štete Petrovim kmetovima oko Blinje.⁴⁰ No, vratimo se stanju iz 1543. godine. S obzirom da su u to vrijeme Osmanlije haračile našim prostorima Nikola nije bio u mogućnosti reagirati, tj. zatočiti Petra sve do 1546. godine. Tada mu je napokon uspjelo uhvatiti Keglevića. Naime, uz pomoć Luke Sekelja uhvatio je Petra i njegove sinove Gašpara i Matu u noći s 31. kolovoza na 1. rujna. Već sljedećeg dana pisao je Nikola kralju da mu je Petar predao Čakovec i Štrigovo zajedno s topovima i svime što mu je ostavio Ernušt. Slijedećih dana, točnije od 3. do 11. rujna uputio je Zrinski Ferdinandu još tri pisma – u prvome kazuje kako će Petrove sinove sa svim službenicima, vojnicima, novcem i stokom otpremiti u grad Kostel; u drugom je obećao da neće Petru ništa nažao učiniti dok ga ne preda u kraljeve ruke te da će njegovim sinovima, Jurju i Franji, koji su tada bili u Topuskom,

³⁶ *Isto*, str. 192.

³⁷ *Isti, Acta Keglevichiana...*, str. 92.

³⁸ *Isti, Povijest Hrvata...*, knj. peti, str.192.

³⁹ *Isti, Acta Keglevichiana...*, str. 92.

⁴⁰ Adamček, *Agrarni odnosi...*, str. 209.

dozvoliti na mjesec dana da slobodno obilaze svoje gradove i imanja; trećim pismom je obećao da će se založiti kod kralja da se Petar i njegovi sinovi domognu slobode. Nikola je ipak naknadno pustio Petrove sinove, Matu i Gašpara, nakon što se Petar 11. rujna pismeno obvezao da će se sinovi vratiti u zarobljeništvo ako to kralj bude zahtijevao. Nakon toga sinovi su predali kralju i ostale Ernuštove posjede koje je Petar prisvojio te je Juraj krenuo u Beč moliti milost za oca i braću. Kada je došao pred kralja pao je na koljena i molio ga za oprost. Njegova poniznost urodila je plodom jer je kralj 24. lipnja 1547. izdao povelju kojom Petrovim sinovima vraća sve gradove, imanja i posjede, onako kako su ih nekad držali, izuzevši Krapinu koju je dao Luki Sekelju. Napokon, pomilovao je kralj i Petra Keglevića i to radi upornih molbi Petrovih sinova, poglavito Jurja te drugih zagovornika. U pismu izdanom u Beču 14. listopada 1548. vraća mu slobodu i svoju milost, ali uz uvjet da sinovi paze na njega te da odrede jedan njihov grad u kojem će Petar boraviti i zabranjuje mu micanje iz njega. No, sin Gašpar je i dalje molio milost za oca preko kralja Maksimilijana, Ferdinandova sina i nasljednika. Kralj Ferdinand je uslišao sinovljeve molbe te je opet pomilovao Petra i zabranio svim dostojanstvenicima da napadaju Petra. Zapovjedio im je da ga ostave na miru.⁴¹ Unatoč tomu, još su ga neki velikaši, među kojima su bili Nikola Zrinski, Luka Sekelj i Ivan Ungnad, zlobno ogovarali u Hrvatskoj.⁴² No, olakotna okolnost po Petra bila je ta što je njegov sin Gašpar 1549. otišao u službu mladom češkom kralju Maksimilijanu. To je urodilo time da je Maksimilijan 1550. najprije Petru dozvolio podizanje tužbe protiv svojih protivnika (14. listopada), a uskoro potom mu je dozvolio i da ide u sve svoje gradove, samo u druge gradove nije mogao ići (14. studenog). No, Petar je već tada bio dosta slabog zdravlja te ove dozvole nije uspio pravo niti iskoristiti.

Stanje se dodatno pogoršalo kada mu je sin Gašpar 14. listopada 1552. preminuo. Naime, već 26. svibnja javljao je Juraj ocu kako je Gašpar slaba zdravlja te da bi se po doktorovu mišljenju trebao vratiti u domovinu radi promjene klime. Uskoro piše sam Gašpar bratu Mati da je teško bolestan te da je već mislio kako će umrijeti i da je spreman vratiti se kući ako mu otac tako zapovijedi. Potom, javlja se Gašpar Jurju 20. rujna i piše mu o novostima na dvoru. Međutim, 24. listopada kralj je Maksimilijan osobno javio Petru lošu vijest. Gašpar je do kraja života bio Maksimilijanov stolnik. Uskoro nakon Gašparove smrti zadesio je Petra još jedan

⁴¹ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 93-96.

⁴² Jurković, *The Fate of Croatian Noble Families...*, str. 91.

težak udarac – umro mu je i najstariji sin Juraj i to bit će ili krajem 1553. ili prvih dana 1554. godine.

Nakon svega što ga je zadesilo morao je Petar otrpjeti i svoje posljednje poniženje. Naime, kralj Ferdinand je 20. siječnja 1554. pod utjecajem Keglevićevih protivnika naložio Petru da čim prije potpiše i pošalje pismo *reversales literas* na koje se još prije obvezao, ali ga nije poslao. Naložio mu je također da sina Franju zaredi za svećenika te da ga pošalje na kraljev dvor kako bi ondje služio. Kada se Petar oglušio na kraljeve zapovjedi ovaj mu je zaprijetio da će ga opet proglasiti odmetnikom te da će njemu i sinu oduzeti opatiju u Topuskom. Petar je, zasigurno shrvan brojnim nevoljama, na poslijetku udovoljio kraljevu prohtjevu.⁴³

Petar Keglević se posljednji put spominje 15. studenog 1554. u pismu kralja Ferdinanda. Nije sa sigurnošću utvrđeno gdje je i kada Petar umro. Moguće da je to bilo u Kostelu ili pak utvrdi Šapcu. Vjerojatno je sahranjen u župnoj crkvi Blažene Djevice Marije u Pregradi, gdje i danas stoji dio nadgrobnog spomenika koji može pripadati samo njegovoj grobnici. Naime, pod razapetim Kristom kleči bezimen vitez, a za leđima mu kleči sedam mlađih muškaraca nad čijim su glavama uklesana imena Petrovih sinova. Nasuprot njima, s druge strane križa kleče dvije mlađe žene te jedna starija – dvije kćeri i supruga Keglevićeva. Dakle, prema svemu bezimeni vitez je Petar.⁴⁴

⁴³ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 96-98.

⁴⁴ *Isto*, str. 99-100.

4. Druga generacija Keglevića

Kao što je već ranije rečeno, Petar je nadživio tri svoja sina, tj. Jurja, Ivana II. i Gašpara te kćer Anu. Za njim je ostalo pet sinova – opat Franjo, Petar, Šimun, Nikola i Matija te kćer Suzana.⁴⁵ Oni će se u nadolazećem razdoblju boriti protiv nekih Petrovih neprijatelja, ali će dobiti i određene povlastice.

Ovdje valja spomenuti kako je Petar vodio brigu o obrazovanju svojih sinova, a o tome nam govori podatak da su 1549. Petar i Šimun bili upisani na sveučilište u Beču.⁴⁶ Njihov otac priskrbio im je i odličnog učitelja, Jurja Draškovića, koji je inače bio Petrov prijatelj.⁴⁷ Kada se Juraj preselio u Padovu, preselio je onamo Petar i svoje sinove⁴⁸ te je tražio od Draškovića da njegovim sinovima i tamo nađe ugledna profesora. Sam Juraj hvali u pismu Petra što se toliko brine o svojim sinovima i obećava mu da će ih on i dalje povremeno poučavati te da će paziti na njih koliko mu to poslovi budu dopuštali. Nema, dakle, sumnje da su svi njegovi sinovi dolično obrazovani i da su dobro poznavali latinski, njemački i talijanski jezik. Oni su još 1557. god. bili svi na okupu. Tada im je kralj Ferdinand izdao povelju kojom im je potvrdio posjede Kostel i Lobar, a vratio im je u vlasništvo i čitavu Krapinu. Nadalje, kralj je iste godine dodijelio Franji titulu naslovnoga bosanskog biskupa te mu je dopustio da zadrži opatiju u Topuskom.⁴⁹ Prema ovome se može zaključiti kako je kralj ipak promijenio stav prema mladim Keglevićima.

Međutim, ovakvo dobro stanje nije potrajalo. Naime, nakon 1558. nestaje braće Franje i Nikole u spisima što navodi na zaključak da su nekako u to vrijeme umrli. Franjo je vjerojatno umro 1559.⁵⁰ jer su se tada preostala braća odrekla opatiije u Topuskom nakon čega je onamo došao novi opat.⁵¹ Za Nikolu se pretpostavlja da je umro još 1557.,⁵² ali se ne zna uzrok. Moguće je da je otišao nekamo u tuđinu.⁵³

⁴⁵ Jurković, *The Fate of Croatian Noble Families...*, str. 92.

⁴⁶ Ferdo Šišić, "Hrvati na bečkom sveučilištu od god. 1453 - 1630.", *Vjesnik Kr. hrv-dalm. - slav. Zemaljskoga arhiva*, vol. 5 (1903.), str. 169.

⁴⁷ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 100.

⁴⁸ Andreas Veress (ur.), *Matricula et acta Hungarorum in universitate Patavina studentium (1264–1864)*, vol. 1, *Fontes rerum Hungaricarum 1*, Kolozsvár – Budimpešta: Typis Societatis Stephaneum Typographicae, 1915., str. 51-52.

⁴⁹ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 101.

⁵⁰ Géza Pálffy – Miljenko Pandžić – Felix Tobler (prir.), *Ausgewählte Dokumente zur Migration der Burgenländischen Kroaten im 16. Jahrhundert*, Eisenstadt: Kroatisches Kultur- und Dokumentationszentrum, 1999., dok. 92, str. 146-148.

⁵¹ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 101-102.

⁵² Jurković, *The Fate of Croatian Noble Families...*, str. 92.

⁵³ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 102.

Preostala tri brata – Petar III., Šimun III. i Mate još su nekoliko godina bili zajedno. Godine 1563. u sporu su s Lukom i Mihajlom Sekeljem. Oni su tužili braću Kegleviće da kuriju Šabac bez kraljeve dozvole pretvaraju u tvrđavicu te da ona predstavlja opasnost, ne samo za njihovu Krapinu, već i za ostale susjede. Maksimilijan, mladi kralj, koji je nakon očeve smrti sjeo na prijestolje, spor je riješio tako što je 1564. god. Keglevićima obećao dati posjed s preko 100 kmetova čim koji od plemića bez potomaka umre, ako Sekeljima prepuste sva prava na Krapinu. Maksimilijan je prema svemu sudeći bio najviše naklonjen Petru, kojega je 1565. imenovao svojim komesarom u Hrvatski sabor. No, Petar je poginuo u borbi s Osmanlijama 1566., tako da su na životu ostala samo dva Petrova sina – Mate i Šimun. Oni su u narednom razdoblju dosta utjecali na javne poslove Hrvatskog Kraljevstva.⁵⁴

Obojica su se istakli 10. rujna 1565. u bitci s Osmanlijama kod Obreške, koju je vodio njihov brat Petar i gdje su izvojevali sjajnu pobjedu. Nakon toga su se Mate i Šimun posvetili administrativnim i diplomatskim poslovima. Tako je Mate vodio brigu o imanjima i pravno je zastupao i branio interese Keglevića, a Šimun je obavljao političke i diplomatske poslove. Naime, njega je 5. siječnja 1571. Hrvatski sabor izabrao za predsjednika banskog oktavijalnoga suda u ime magnata. Nekoliko je puta bio predlagan, baš kao i Mate, za službu bana. Godine 1574. izabrao je Sabor Šimuna za nadzornika poslova oko utvrđivanja gradova u Slavonskoj krajini. Sabor ga je također nekoliko puta slao u Beč kao svojeg zastupnika.⁵⁵ Šimun je umro u Krapini 17. prosinca 1579. te je sahranjen 22. prosinca u župnoj crkvi u Pregradi.⁵⁶

Nakon Šimuna jedini je u drugom naraštaju silom raseljenih Keglevića ostao Mate, koji je nastojeći da zadrži svoje posjede u Krapini i Kostelu vodio stalne parnične postupke i sukobe sa Sekeljima. On se najprije 1571. pokušao s njima nagoditi oko tih područja, ali pregovori nisu bili uspješni. Upravo je to bio povod još žešćim borbama koje su svoj vrhunac dosegle 1573. za vrijeme seljačke bune. Tada je Mate Keglević stao na čelo plemićke vojske, a Sekelji su potpomagali i poticali seljake na ustanak. Mate ih je stoga tužio kralju. Objasnio mu je da su iz svog grada Krapine na pobunjene kmetove pucali iz lumbarada koje su napunili slamom i zemljom umjesto topovskim zrnjem. Oni su, dakle, seljačku bunu iskoristili da se

⁵⁴ *Na ist. mj.*

⁵⁵ Radoslav Lopašić, "Prilozi za poviest Hrvatske 16. i 17. vieka iz štajerskog zemaljskog arhiva u Gradcu", *Starine JAZU*, knj. 17 (1885.), str. 46.

⁵⁶ Klaić, *Acta Keglevichiana...*, str. 104.

osvete Keglevićima. No, tu nije bio kraj njihovom bezobrazluku. Njihovi su službenici okupili svoje kmetove te su s njima napali i razorili tvrđavicu Šabac koju su izgradili Keglevići. Povrh toga, odnijeli su iz Šapca vino, žito i sve drugo što su ondje, i na drugim mjestima zatekli te su tim plijenom pomagali pobunjene kmetove. Mate Keglević procijenio je nanesenu štetu na 10.000 zlatnih florena. Međutim, ni Mate nije Sekeljima ostao dužan te je skupio plemićku vojsku i s njom udario prema Zaboku i Krapini. Palio je i robio na otvorenom, ali gradovima nije mogao nauditi. Unatoč pretrpljenim štetama, Mate je obnovio svoju tvrđavicu i nastavio borbu sa Sekeljima. Godine 1574. kralj je poslao dva povjerenstva Keglevićima i Sekeljima da utvrde stvarno stanje koja su odradila svoj posao bez ikakve konačne odluke. Zbog stalne zavade sa Sekeljima Mate s bratom Šimunom nije dovoljno brinuo o svojim posjedima na granici. Uskoro su Osmanlije zauzeli Totuševinu te Bužim (lipanj 1576.), grad i utvrdu koja je Keglevićima donijela pridjevak "Bužimski" te im bila od neprocjenjive vrijednosti. Bio je to bolan gubitak za Kegleviće, ali i mnoge druge plemiće u Hrvatskoj i Ugarskoj, pa je čak i bečki dvor zasmetao ovaj gubitak. Keglevićima su neskloni hrvatski plemići krivili Matu da je bio odviše nemaran i da zbog gubitka Bužima Osmanlije imaju otvoren put prema ostatku Kraljevstva.⁵⁷

Nova nevolja pogodila je Matu 1578. god., kada je hrvatskim banom postao Krsto Ungnad. On je sazvao banski sud na kojem je Mate proglašen krivim u sporu sa Sekeljima, međutim, kralj mu je dopustio da se u roku od godine dana, ili nagodi sa svojim protivnicima, ili neka otpusti Sekeljeve i Erdedove kmetove koji su bili na njegovu vlastelinstvu još od seljačke bune. Usto, morao je povratiti i polovicu Buzina nekom plemiću kojemu je taj posjed u prošlosti pripadao. U tih godinu dana Mate nije učinio ništa te ga je stigla osuda bana Ungnada koji je u veljači 1582. razvalio njegovu tvrđavicu Šabac te zaposjeo polovicu vlastelinstva koja mu je pripadala u Krapini. Nakon ove se nevolje Mate u sačuvanim spisima spominje još u prosincu 1582. pa je vjerojatno u to vrijeme i umro, ne ostavivši za sobom potomka.⁵⁸

⁵⁷ Isto, str. 105-107.

⁵⁸ Isto, str. 108-109.

5. Treća generacija Keglevića

Treći su naraštaj Keglevića od trenutka njihove seobe iz Kegaljgrada u Bužim, činili potomci Šimuna III. koji se ženio dva puta, najprije sa Sofijom Ratkaj od Velikoga Tabora, a zatim s Magdalenom Pethew de Gerse. Sa Sofijom nije imao djece, a iz braka s Magdalenom proizašla su četiri sina: Ivan III., Petar IV., Juraj III. te Franjo II. i jedna kćer – Ana. Magdalena je nakon Šimunove smrti oko petnaest godina bila skrbnica svojoj djeci. Poznata je po tome što je iznimno branila svoju djecu te držala do njihove dobrobiti i baštine. No, čini se kako je u tome pretjerala, barem što se tiče kćerke Ane koju je 1. kolovoza 1591. zaručila za Karla Sekelja. Iako je ovim postupkom riješila spor Keglevića sa Sekeljima koji je trajao generacijama, njezini sinovi nisu bili oduševljeni tim potezom te su zbog toga još iste godine sva četvorica prosvjedovali pred kaptolom u Zagrebu. Taj prosvjed nije imao uspjeha pa su prosvjed ponovili 1593., tako da se njihova sestra Ana udala za svog zaručnika Karla tek 13. veljače 1594. u Loboru. Nakon tog vjenčanja nema više spomena majci Magdaleni. O njoj su ostale lijepe uspomene kao o dobroj gospodarici i skrbnici svoje djece.

Braća Ivan, Petar, Juraj i Franjo spominju se prvi puta 1584. kada s majkom Magdalenom izmjenjuju neke zemlje i kmetove sa Sekeljima u Kostelu i Krapini. Sljedeće su se godine (1. srpnja 1585.) braća Petar i Ivan obvezali u svoje i u ime ostale braće da će o vlastitu trošku utvrditi svoj novi kaštel Totuševinu. Nakon toga su nekoliko puta na mjestima javne vjere protestirali i obnavljali postupke u sporovima s Mihaelom Sekeljem, no to nije bilo značajnijeg karaktera. Godine 1594. jedan je od braće, Franjo, zarobljen u vojnoj akciji na teritoriju osmanske Ugarske te je odveden u Bosnu. Još se 1611. vodila o njemu istraga, jer je ne dočekavši otkupninu prešao na islam i ondje je ostao do kraja života. Pozitivan događaj za Kegleviće dogodio se 1595., kada su preostala tri brata isplatili 18.480 florena Mihaelu i Fridriku Sekelju u ime desetogodišnjeg zalogu onog dijela vlastelinstva Krapine koji su Sekelji do tada držali. Na taj su način Keglevići konačno u Krapini postali jedinim vlasnicima čitava posjeda. No, već je 1602. obitelj zadesila tragedija. U okršaju s osmanskim graničarima, Vlasima, kod Cernika, sela pokraj Nove Gradiške, poginuo je kao kanjiški kapetan Petar IV.⁵⁹

⁵⁹ *Isto*, str. 109-111.

Godine 1603. na životu su ostala još samo dva brata – Ivan III. i Juraj III. Oni su pretežno obavljali administrativne poslove – Ivan je često zastupao ostalu braću na saboru i na sudovima. Ta mu je uloga pripala vjerojatno zato jer je bio najstariji. Doduše, Ivan je 1596. bio izabran za generalnog kapetana Hrvatskog Kraljevstva, ali brzo je odustao od te dužnosti jer nije dobivao plaću za uzdržavanje haramija na rijeci Kupi. Godine 1598. oženio je Suzanu rodom iz ugarske plemenite obitelji Bay te je dobio neke posjede u Požunskoj županiji. Ovom ženidbom Keglevići su počeli utjecati i na ugarsku politiku, a i ova ženidba omogućila je podjelu Keglevića na dvije grane – ugarsku i hrvatsku, koja će se dogoditi u sljedećoj generaciji. Nadalje, 1609. Ivan se nakon isteka desetogodišnjeg zaloga dogovorio 1609. god. sa Fridrikom Sekeljem da mu za 78.000 rajnskih florena Sekelj založi Krapinu. Tim činom sva je Krapina došla u posjed Keglevićevih. Ivan se od tada silno trudio da što bolje uredi prilike na svom vlastelinstvu. Posuđivao je novac od drugih plemića, zalagao je zemljišta, ali su i drugi zalagali njemu svoja. Općenito govoreći puno se trudio, osobito u javnim poslovima, a koliki je ugled uživao kod suvremenika dokazuje i činjenica da su ga staleži u Hrvatskoj 1616. god. preporučili za bana. Iako je banom postao Nikola IX. Frankopan, hrvatski staleži i dalje su Ivana Keglevića smatrali svojim glavnim povjerenikom. Hrvatski ga je sabor već 1617. izabrao da bude čelnikom povjerenstva koje je rješavalo vrlo osjetljiva pitanja vlaških prebjega s osmanske strane i njihova naseljavanja na hrvatsko-slavonski dio Vojne krajine. U toj “vlaškoj komisiji” Ivan je ostao do svoje smrti, 1619., a nakon njega Sabor je u komisiju imenovao njegovog brata Jurja III.⁶⁰

Juraj, posljednji živući Keglević trećeg naraštaja od trenutka selidbe s baštinskih posjeda roda Prkalja u Bužim, izabran je za vicebana 1598. godine, ali je tu dužnost kratko obnašao. Oženio je 1599. god. Katarinu, kćer ugarskog propalatina Nikole Istvanffija. Tim se brakom Jurju značajno podigao ugled, jer je njime postao pašanac tadašnjeg bana Ivana Draškovića. O njegovom i ugledu njegova brata Ivana govori i činjenica da su na krunidbi kralja Matije II. bili primljene u red zlatnih vitezova, a na svečanoj je gozbi Juraj kralju bio za stolom glavnim poslužiteljem.

Međutim, 1619. se Juraj teško razbolio te je sastavio oporuku iz koje se vidi da mu je najvažnije bilo da mu sinovi Nikola, Petar, Sigismund i Stjepan ne protrate imanja te im je stoga imenovao skrbnika, i to biskupa Petra Domitrovića. No, Juraj se

⁶⁰ Isto, str. 109-115.

uskoro oporavio tako da je 1620. izabran u vlašku komisiju umjesto brata Ivana, a 1621. god. ga je kralj imenovao svojim povjerenikom koji je trebao s biskupom Domitrovićem uvesti bana Nikolu Frankopana u darovani posjed Grebengrad. Međutim, kada se taj uvod obavljao Juraja nije bilo, jer je do tada već vjerojatno umro.⁶¹

⁶¹ *Isto*, str. 115-117.

6. Zaključak

Petar, ključna figura u povijesti obitelji Keglevića, bio je hrabar i lukav plemić koji je kombinacijom vojne karijere, stjecanja posjeda i visokih položaja u državnom aparatu, ali i bračne strategije omogućio sebi i svojim potomcima dobru egzistenciju. Vojnu karijeru započeo je 1513. god. u postrojbama vicebana Batthyanyja, a nastavio ju je i kao visoki civilno-vojni dužnosnik kada je bio jajački ban (1520. – 1528.) i hrvatski ban (1538. – 1542.). Naslijedio je i sve očeve posjede od kojih je najznačajniji bio onaj u Bužimu i koji je pod svaku cijenu htio očuvati od Osmanlija i ostalih napasnika. U tome je i uspio, a ljubav prema Bužimu prenio je i na svoje sinove koji su se također borili da ga zaštite, nažalost, bezuspješno.

Osim vojnom karijerom, on se trudio egzistenciju sebi i obitelji osigurati i stjecanjem posjeda. Bio je miljenik kralja Ludovika II. Jagelovića tako da mu je u nekoliko navrata za vjernu službu darivao i potvrđivao stečena vlastelinstva. No, često je i na silu htio zadobiti dijelove pa i čitava imanja koja mu nisu pripadala te je zbog toga bio u sporovima s njihovim vlasnicima, čak i sa samim kraljem. Takvo njegovo ponašanje, za razliku od Ludovika, nije tolerirao kralj Ferdinand. Umalo je, želeći se na prijevaran način domoći Čakovca i međimurskog vlastelinstva, ali i zbog loše procjene da će mu kralj u ime starih zasluga oprostiti neposluh, Petar ostao bez ničega. Potpuni kraljev oprost do kraja života nije dočekao te je umro pod zabranom slobodna kretanja i skrbništvom vlastitih sinova. Potrebno je ipak naglasiti da ga je do tada stalno stjecanje novih posjeda u raznim krajevima Hrvatske i Slavonije dovodilo i do toga da se svako malo morao uklopiti u novo okruženje i novi krug plemića. No, s obzirom na društveni status, položaje koje je obnašao i krug ljudi koji je privukao, Petru to nije predstavljalo problem.

Na kraju valja napomenuti kako je Petar iznimnu brigu vodio i o svojim nasljednicima. Ostavio im je brojne posjede, omogućio im je izvrsno obrazovanje, stekao je ugled koji su i oni naslijedili. Ukratko rečeno, stvorio je sve preduvjete zbog kojih će Keglevići još dugo pripadati uskom krugu hrvatske aristokracije.

Literatura

- 1) Adamček, Josip, *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV. do kraja XVII. stoljeća*, Zagreb: Liber, 1980.
- 2) Crijević Tuberon, Ludovik, *Komentari o mojem vremenu*, Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2001.
- 3) Gunjača, Stjepan (prir.), "Repertorium actuum domini Antonii de Zandonatis olim publici et iurati notarii Jadre", *Starine JAZU*, knj. 42 (1949.), str. 261-347.
- 4) Jurković, Ivan, *The Fate of Croatian Noble Families in the Face of Ottoman Advance*, doc. diss., Budimpešta: CEU, 2004.
- 5) Klaić, Vjekoslav, *Acta Keglevichiana, ser. Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, vol. 42, Zagreb: JAZU, 1917., repr. Zagreb: Porfirogenet, 2010.
- 6) Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata*, knjiga peta, Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1973.
- 7) Lopašić, Radoslav, "Prilozi za povijest Hrvatske 16. i 17. vieka iz štajerskog zemaljskog arhiva u Gradcu", *Starine JAZU*, knj. 17 (1885.), str. 151-231.
- 8) Pálffy, Géza – Pandžić, Miljenko – Tobler, Felix (prir.), *Ausgewählte Dokumente zur Migration der Burgenländischen Kroaten im 16. Jahrhundert*, Eisenstadt: Kroatisches Kultur- und Dokumentationszentrum, 1999.
- 9) Šišić, Ferdo, "Hrvati na bečkom sveučilištu od god. 1453 - 1630.", *Vjesnik Kr. hrv.-dalm. - slav. Zemaljskoga arhiva*, vol. 5 (1903.), str. 161-171.
- 10) Thallóczy, Ljudevit, *Povijest (banovine, grada i varoši) Jajca*, Zagreb: Tisak Kr. zemaljske tiskare, 1916.
- 11) Veress, Andreas (ur.), *Matricula et acta Hungarorum in universitate Patavina studentium (1264–1864)*, vol. 1, *Fontes rerum Hungaricarum* 1, Kolozsvár – Budimpešta: Typis Societatis Stephaneum Typographicae, 1915.

Elektronički tekstovi

“Tvrtko I. Kotromanić”, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=62877>
(pristupljeno 17. kolovoza 2018.)

“Kegleviči”, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=31094> (pristupljeno 21.
kolovoza 2018.)

Sažetak

Keglevići su plemenita obitelj koja potječe od roda Prkalja koji su nastanjivali Kninsku županiju. Nazvani su po rodonačelniku imena Kegal, a pridjevak "Bužimski" dobili su po svom najznačajnijem dvorcu Bužimu koje im je i bilo središtem sve dok ga Osmanlije nisu zaposjeli 1576. godine.

Najznačajniji pripadnik ove loze jest Petar Keglević koji je svoju karijeru ponajprije gradio na vojnim uspjesima. Najpoznatija je njegova pobjeda nad osmanskom pljačkaškom skupinom iz Vrhbosne koja je kanila opljačkati Jajce. No, zahvaljujući Petru nisu to uspjeli učiniti. Uskoro je nakon toga, 1521. Petar došao na položaj jajačkog bana i ondje se zadržao sve do pada Jajca – 1528. Od 1538. do 1542. obnašao je funkciju hrvatskog bana.

Petar je svugdje u izvorima opisivan kao hrabar i lukav ratnik, a poznat je i po čestim borbama za posjede sa drugim plemićima. U jednom takvom sporu pao je u kraljevu nemilost (1542. – 1546.), ali je naposljetku bio pomilovan. Uvijek se boreći za nove posjede i polažući brigu o obrazovanju svojih sinova uspio je Petar svom potomstvu osigurati dobar ugled koji će ova obitelj održavati još stoljećima.

Ključne riječi: Keglevići, Bužim, Petar Keglević, jajački ban, hrvatski ban

Summary

The Keglevići are a noble family originating from the Prkalj kindred, who inhabited the county of Knin. They are named after their ancestor Kegal, and the nickname “Bužimski” originates from the name of Bužim castle, their stronghold until it was taken by the Ottomans in 1576.

The best known member of this family is Petar Keglević, who built his career erstwhile on military successes. His most famous victory is over an Ottoman unit of marauders from Vrhbosna which attempted to raid Jajce. But thanks to Petar they failed to do so. Soon thereafter, in 1521 Petar reached the position of the ban of Jajce and he remained there until Jajce fell in 1528. From 1538 to 1542 he was ban of Croatia.

All over the historical sources Petar was described as a brave and cunning warrior, and he was also known for his frequent land disputes with other nobles. In one such dispute he lost the king's trust (1542–1546), but was pardoned in the end. Always fighting for new possessions and taking care of his sons' education, Petar secured for his descendants a good reputation which this family would keep for centuries.

Keywords: Keglevići, Bužim, Petar Keglević, ban of Jajce, ban of Croatia